

ТЕМА 3

ТОВАР, ВАРТІСТЬ ТА ГРОШІ

*Ми б могли на рівних підставах сперечатися про те,
чи регулюється вартість корисністю або витратами праці,
так само, як про те, чи розрізає шматок паперу верхнє
або нижнє лезо ножиць.
(А. Маршал)*

1. Товар як економічна категорія.
2. Характер праці в ринковій економіці.
3. Процес виробництва та його чинники.
4. Теорії вартості. Теорія доданої вартості К.Маркса.
5. Капітал та теорія граничної продуктивності.
6. Сутність та теорії грошей.

Основна література

1. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. Політична економія. – К., 2000. (Тема 6, 7, 10 – с. 123-164, 228-255).
2. Воробйов Є.М. та ін. Економічна теорія: Посібник вищої школи / Під заг. ред. Є.М.Воробйова. – Харків; Київ, 2001. (Глава 4, 11, 13 – с. 61-91, 211-229, 244-264).
3. Економічна теорія: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К., 2006. – (Глава 4 – с. 69-87).
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К., 2003. – (Глава 5, 6 – с. 129-162).
5. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посібник. – К., 2005. – (Розділ 5, 9, 10 – с. 52-71, 130-135, 145-147).
6. Палехова В.А. Політична економія. – Миколаїв, 2001. – (Розділ II – Тема 4 – с. 30-34).
7. Політекономія / За ред. Ю.В.Ніколенка. – Київ, 2003. – (Глава 5 – с. 119-158).

Додаткова література

1. Камаєв В.Д. и колл. авт. Экономическая теория: Учебник. – М.: Гуманит. изд. Центр “ВЛАДОС”, 1998. – (Раздел I – с. 66-87).

2. Курс экономической теории / Под ред. М.Н.Чепурина, Е.А.Киселевой. – Киров, 2002. – (Глава 5. – §2-4 – с. 79-90).
3. Семюелсон П.А., Нордгауз В.Д. Макроекономіка. – К., 1995. – (Розділ 2 (п. В) – с. 64-71).
4. Экономика: Учебник / Под ред. А.И.Архипова, А.Н.Нестеренко, А.К.Большакова. – М., 1999. – (Глава 11 – с. 269-275).
5. Экономическая теория (политэкономия): Учебник / Под общей ред. акад. В.И. Видяпина, акад. Г.П. Журавлевой. – М., 1999. – (Глава 4 – с. 66-80).

Основні категорії

Товар, споживча і мінова вартість, вартість, конкретна та абстрактна праця, суспільно необхідні витрати праці, гранична корисність, маржиналізм, бартер, міра вартості, засіб обігу, нагромадження, засіб платежу, вексель, ліквідність, капітал, постійний і змінний капітал, додаткова вартість, абсолютна і відносна додаткова вартість, основний і оборотний капітал, амортизація, фізичний і моральний знос, виробнича функція, гранична продуктивність.

Контрольні завдання

1. Наведіть приклади капіталомістких та трудомістких галузей економіки.
2. Як ефективніше будувати греблі: з використанням великої кількості людей і невеликої кількості машин чи навпаки? Чому відповідь буде різною для різних країн?
3. Як Ви розумієте вираз: “Природа створила мало золота, але рідкісним його зробили люди”?
4. Чому бартер шкідливий для економіки?
5. Чи можна сказати, що чим більше витрачається праці, тим більша вартість товару?
6. Три групи товаровиробників виготовляють однакові товари. I група виготовляє 500 одиниць і витрачає на виготовлення одного товару 3 години. II група виробляє 300 одиниць, а на виготовлення одного товару витрачає 5 годин. III група відповідно – 600 одиниць і сім годин. Знайдіть робочий час, суспільно необхідний для виготовлення одиниці товару, якщо суспільні потреби дорівнюють 1400 одиницям?
7. “Постійне відхилення ціни від вартості – суттєвий недолік категорії ціни”. Чи згодні Ви з цим твердженням? Поясніть.

8. Розкрийте сутність категорії “корисність”. Чи можлива ситуація, коли загальна корисність певного блага зростає, а гранична корисність цього блага одночасно зменшується? Наведіть приклади від’ємної граничної корисності.
9. Все, чого торкався легендарний цар Мідас, перетворювалося на золото. Дуже швидко цар почав благодіяти богів взяти свій дар назад. Чому? Яку економічну концепцію ілюструє ця стародавня легенда?
10. Як слід розв’язати парадокс вартості А.Сміта: “Чому вода, яка настільки необхідна, що без неї неможливо жити, має таку невелику ціну, в той час як діаманти, які зовсім непотрібні, мають таку високу ціну?”
11. Відвідувачі кафе стверджують, що цінують вранці чашку кави вище, ніж порцію рулету. Рулет коштує 5 грн., а чашка кави – 2 грн. Чи значить це, що відвідувачі кафе говорять неправду?
12. На виробничі будівлі авансовано 80 млн. крон, на купівлю машин, верстатів, обладнання – 120 млн., на придбання сировини – 15 млн., на паливо – 5 млн., на наймання робочої сили – 30 млн. крон. Розрахуйте вартість постійного і змінного та основного і оборотного капіталу. Що лежить в основі поділу капіталу на постійний та змінний, основний та оборотний?
13. Фактичний термін експлуатації верстата – 6 років, нормативний (за технічним паспортом) – 10 років. Визначте фізичне зношування верстата. Якщо даний верстат має продуктивність 20 одиниць продукції на годину, а новий, удосконалений, верстат – 80 одиниць продукції на годину, то який його моральний знос?
14. Що робить певне благо капіталом: а) сам зовнішній вигляд, фізична природа цього блага; б) наше суб’єктивне ставлення до цінності цього блага; в) об’єктивна ринкова ціна цього блага; г) спосіб використання цього блага: відповідно до законодавства; в обхід чинного законодавства?
15. “Знання є єдиним чинником виробництва, який не підвладний закону спадної граничної продуктивності”. Наведіть докази на користь цієї тези Дж.Кларка.
16. Які властивості притаманні золоту? За яких умов воно стає грошима?
17. У книзі “Нові гроші для Росії і світу” В.Жиріновський і В.Юровицький виділяють і такі функції грошей, як екологічна, кримінальна, воєнна, миротворча. Як Ви думаєте, що при цьому вони мають на увазі?

18. У яких випадках на товар, який нікому не був потрібний, можна створити високий попит? (На прикладі роману О'Генрі "Королі та капуста".) (Дайте відповідь письмово.)

Тестові завдання

1. Продукт праці, призначений не для власного споживання, а для обміну за допомогою купівлі-продажу – це:
 - а) додана вартість;
 - б) вартість;
 - в) товар;
 - г) всі відповіді вірні?
2. Вартість, якою споживач характеризує товар, зі зростанням кількості якого ця вартість зменшується:
 - а) мінова вартість;
 - б) споживча вартість;
 - в) товарна вартість;
 - г) абстрактна вартість?
3. З точки зору створення споживчої вартості, праця поділяється на:
 - а) просту і складну;
 - б) індивідуальну і абстрактну;
 - в) складну і конкретну;
 - г) конкретну і абстрактну?
4. Праця товаровиробника, що розглядається як витрата людської робочої сили взагалі, незалежно від форми, називається:
 - а) конкретна;
 - б) абстрактна;
 - в) проста;
 - г) складна?
5. Праця, яка витрачається конкретним товаровиробником на виготовлення одиниці товару, називається:
 - а) конкретна;
 - б) проста;
 - в) індивідуальна;
 - г) складна?
6. Який з перелічених ресурсів не входить до засобів праці:
 - а) склади;
 - б) сировина;
 - в) тара;
 - г) обладнання?
7. Які елементи містить визначення поняття "робоча сила":
 - а) жива праця;

- б) уречевлена праця;
 - в) сукупність життєвих здібностей людини до праці;
 - г) засоби виробництва?
8. Виробничі ресурси поділяються на:
- а) відтворювані та невідтворювані;
 - б) прості та складні;
 - в) абстрактні та конкретні;
 - г) індивідуальні та загальнодержавні?
9. Виробництво – це:
- а) процес створення життєвих благ, необхідних для існування і розвитку людського суспільства;
 - б) розмір плати банку за користування грошовою позицією у відсотках;
 - в) все, чим володіє компанія;
 - г) економічні ресурси, які використовуються у процесі виробництва?
10. До чинників виробництва належать:
- а) робоча сила;
 - б) засоби праці;
 - в) предмети праці;
 - г) всі відповіді вірні?
11. Частина виробничого капіталу, яка функціонує упродовж декількох виробничих циклів, не змінюючи своєї форми:
- а) змінний капітал;
 - б) оборотний капітал;
 - в) основний капітал;
 - г) постійний капітал?
12. Чому, на думку К.Маркса, притаманна властивість нарощувати вартість:
- а) капіталу;
 - б) праці;
 - в) бартеру?
13. Як формулюється закон вартості:
- а) виробництво й обмін товарів здійснюються на основі їх вартості, величина якої вимірюється суспільно необхідними затратами праці;
 - б) виробництво й обмін товарами здійснюється на основі потреб суспільства;
 - в) виробництво й обмін товарами здійснюється на основі їх вартості, величина якої вимірюється граничною корисністю;

г) немає вірної відповіді?

14. У своїй теорії вартості М.Туган-Барановський синтезував дві теорії – це:

а) теорія граничної корисності та спадної граничної продуктивності;

б) теорія граничної корисності та теорія трудової вартості;

в) теорія трудової вартості та теорія макроекономічної рівноваги;

г) теорія трудової вартості та спадної граничної продуктивності?

15. Джерелом прибутку капіталіста є:

а) додана вартість;

б) постійний капітал;

в) інвестиції;

г) менеджмент на підприємстві?

16. В якому столітті з'являються гроші:

а) ст. III-II до н.е.;

б) V-IV ст. до н.е.;

в) VIII-VII ст. до н.е.;

г) IX-VIII ст. до н.е.?

17. Яка грошова теорія стверджує, що збільшення кількості грошей в обороті сприяє не зростанню багатства країни, а лише зростанню цін на товари:

а) металева теорія грошей;

б) номіналістична теорія грошей;

в) кількісна теорія грошей;

г) раціоналістична теорія грошей?

18. Гроші – це:

а) товар, що є загальним еквівалентом і має абсолютну ліквідність;

б) єдність споживчої і мінової вартості;

в) товар, що є частковим еквівалентом і має невисоку ліквідність;

г) здатність товару задовольняти ту чи іншу потребу людей?

19. Твердження, що гроші – це речі, яким притаманна властивість встановлювати мінові пропорції товарів, характерне для:

а) металістичної теорії;

- б) номіналістичної теорії;
- в) кількісної теорії;
- г) капіталістичної теорії?

20. Назвіть теорію грошей, згідно з якою гроші піддаються інфляції, а держава маніпулює економікою:

- а) державна;
- б) раціоналістична;
- в) еволюційна;
- г) сучасна?

21. Які гроші при входженні у світовий ринок скидають з себе локальні форми (масштаб цін тощо) і виступають у своїй початковій формі, тобто у вигляді зливків благородних металів:

- а) бартерні гроші;
- б) паперові гроші;
- в) золотовалютні резерви;
- г) світові гроші?